

Szynszyla beżowa – polska odmiana mutacyjna

Paweł Bielański, Dorota Kowalska

*Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy,
Dział Ochrony Zasobów Genetycznych Zwierząt, 32-083 Balice k. Krakowa*

Chinchilla jest nazwą rodzajową dla dwóch żyjących współcześnie gatunków: szynszyli małej (*Chinchilla lanigera*) oraz szynszyli górskiej (*Chinchilla chinchilla* lub *Chinchilla brevicaudata*), określanej również jako *Bolivian chinchilla*, *Peruvian chinchilla* lub *Royal chinchilla*. Pierwsze wzmianki o szynszyli małej (*Chinchilla lanigera*), gatunku gryzonia z rodziny szynszylowatych pochodzą z 1591 r., kiedy to Joseph de Acosta opisał je jako zwierzęta wysoko cenione ze względu na jakość okrywy włosowej przydatnej na futra i koce. Z czasem ubiory wykonane z futer szynszyli stały się oznaką luksusu. W 1782 r. chilijski jezuita i naturalista Juan Ignacio Molina jako pierwszy opisał szynszylę, dokładnie jak na owe czasy, w swojej książce „Historia natury”. Kolejny opis gatunku pojawił się w 1846 r. w słynnej pracy Geорга Waterhousa: *Historia naturalna ssaków*.

Na przestrzeni ostatnich 200 lat dzika, rabunkowa gospodarka łowiecka doprowadziła do wybicia niemal całej populacji szynszyli żyjących na wolności. W 1929 r. władze Chile wprowadziły zakaz polowań, który jednak miał zgoła odwrotny skutek, gdyż przyczynił się do dalszego wzrostu cen, co napędzało popyt. Kwitło kłusownictwo i przemysł skór. W roku 1953 gatunek ten został nawet uznany za wymarły na wolności, jednak w 1978 odkryto zachowane na wolności kolonie *Chinchilla lanigera*. Obecnie zwierzęta te można spotkać niemal wyłącznie na terenie Parku Narodowego Szynszyli (Las Chinchillas Nacional Reserve) położonego w okolicy miasta Illapel w chilijskiej prowincji Choapa, utworzonego w 1983 r. przez chilijskie ministerstwo rolnictwa. Celem powołanego rezerwatu jest ochrona gatunku i jego środowiska natural-

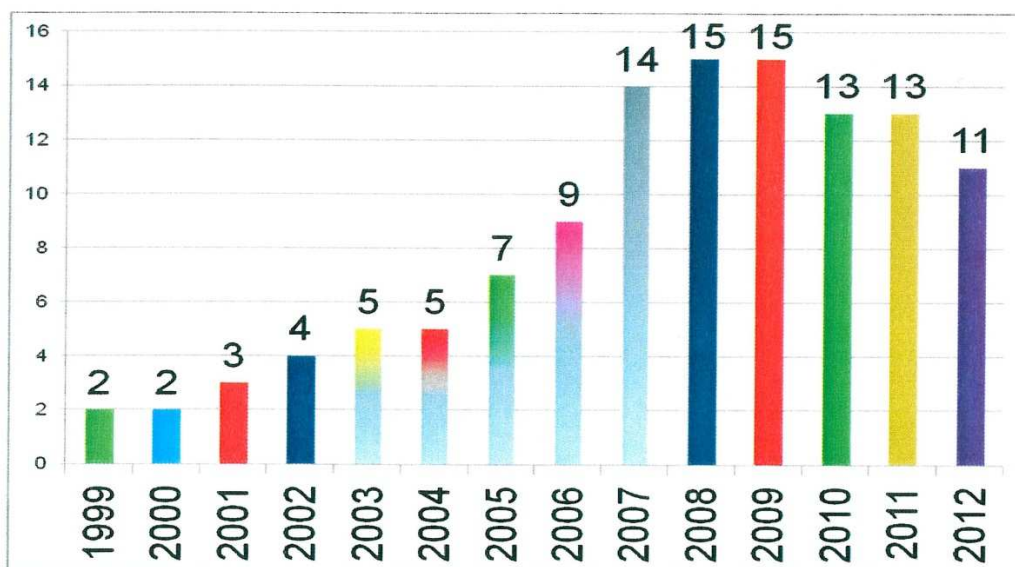
nego, a także działania na rzecz zwiększenia populacji oraz stworzenie centrum doświadczeń nad szynszylami. Teren rezerwatu obejmuje 42 hektary górskich porośniętych kaktusami. Szynszyle zamieszkują najwyższe, bardzo kamieniste rejony. Szacuje się, że żyje ich tam około 5–8 tys. sztuk. Poza rezerwatem występuje jeszcze niewielka kolonia tych gryzoni w okolicy chilijskiego La Higuera, położonego 100 km na północ od Coquimbo. Szynszyla jest obecnie zaliczana przez Międzynarodową Unię Ochrony Przyrody i Jej Zasobów (IUCN – International Union for Conservation of Nature) do grona zwierząt uznanych za gatunki zagrożone i w „Czerwonej Księdze Gatunków Zagrożonych” ma status CR – „krytycznie zagrożony” (Barabasz, 2001).

W pierwszej połowie XVIII w. w Chile zostały podjęte pierwsze próby hodowli szynszyli w klatkach, niestety bez większych sukcesów. Dopiero w latach 20. ubiegłego wieku Amerykanin Mathias F. Chapman zestawiał (już wtedy z wielkim trudem) stadko hodowlane tych zwierząt i przewiózł je do Inglewood w Kalifornii, co stało się początkiem nowoczesnej hodowli szynszyli. Stwierdzenie, że hodowla szynszyli jest formą ochrony zwierząt, na pozór brzmi paradoksalnie, lecz właśnie udomowienie i hodowla klatkowa tych zwierząt uchroniła ten gatunek przed całkowitym wyginięciem. Zgłębienie tego zagadnienia daje dostateczną argumentację i dowody na obronę tezy, że fermy zwierząt futerkowych stanowią nieswoistą formę ochrony gatunku (Barabasz, 1997).

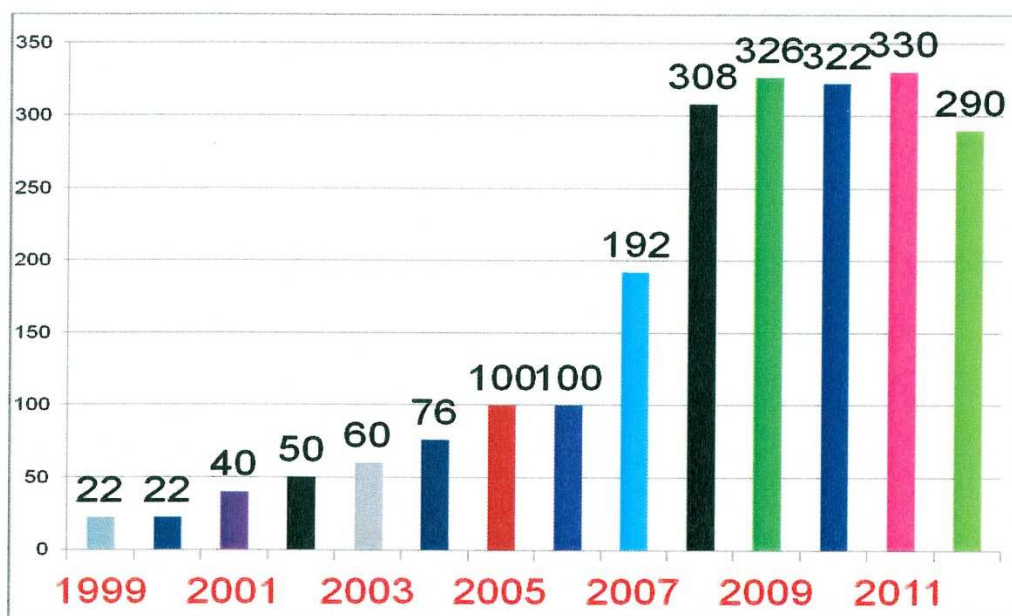
Wyjściową odmianą barwną szynszyli były standardy (fot. 1) występujące w trzech odcieniach (jasny, średni i ciemny). W trakcie ho-

dowli tych zwierząt zaczęły pojawiać się odmiany barwne, które rozpowszechniły się wśród hodowców. Pierwszą barwną mutacją, jaka pojawiła się w hodowli szynszyli w USA, była biała

dominująca – nazwana białą Wilsona od nazwiska hodowcy (fot. 2). Ta spontaniczna mutacja zapoczątkowała nowy etap – hodowle odmian zmutowanych.

Wykres 1. Liczba ferm biorących udział w programie ochrony szynszyli beżowej
 Fig 1. Number of farms taking part in the beige chinchilla conservation programme

Wykres 2. Liczba samic stada podstawowego biorących udział w programie ochrony szynszyli beżowej
 Fig 2. Number of foundation stock females taking part in the beige chinchilla conservation programme

Fot. 1. Szynszyla standard – *Photo 1. Standard chinchilla*

Fot. 2. Szynszyla biała Wilsona – *Photo 2. Wilson White chinchilla*

Fot. 3. Szynszyla beżowa – *Photo 3. Beige chinchilla*

Hodowla szynszyli w Polsce została zapoczątkowana w 1956 r. (poprzez import zwierząt) w miejscowości Grywałd przez Elwirę i Władysława Rzewskich (Jarosz i Rzewski, 1991). Pod koniec lat pięćdziesiątych u E.W. Rzewskich pojawiła się nowa mutacja szynszyli, określona jako **szynszyla beżowa** (fot. 3). Jak każda nowa mutacja, wzbudziła duże zainteresowanie wśród hodowców, jednak ze względu na nie najlepszą w tym okresie koniunkturę dla tego gatunku zainteresowanie to dość szybko minęło. Czynnikiem pośrednio decydującym o słabym rozpowszechnieniu w hodowli była zbyt mała liczba zwierząt tej odmiany barwnej (beżowej). Na szczęście odmiana beżowa została utrzymana przez kilku hodowców. Obecnie zwierzęta tej odmiany barwnej można spotkać na kilku fermach w naszym kraju; najliczniejsza populacja utrzymywana jest w województwie małopolskim.

Najnowszy wzorzec oceny pokroju fenotypu szynszyli (KCHZ, 2012) opisuje wymagania typu barwnego dla szynszyli beżowej. Barwa włosów powinna być beżowa ciemna lub jasna przy równomiernie rozłożonym woalu, obejmującym

jęcym kark, grzbiet, biodra i boki na całej długości zwierzęcia. Woal powinien kontrastowo dla typu ciemnego i słabo dla typu jasnego odcinać się od białego pasa brzusznego. Barwa beżowa musi być klarowna, bez jakichkolwiek domieszek barw obcych. Podszycie powinno mieć barwę od kremowej do jasnioletowej.

Decyzją Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi od 2002 r. Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy koordynuje działania na rzecz ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich. Ochroną zostało objętych 87 najcenniejszych ras, odmian i rodów wszystkich gatunków zwierząt użytkowanych w naszym kraju, w tym rasy rodzime.

Nieformalna ochrona szynszyli beżowej rozpoczęła się w roku 1999, w dużej mierze dzięki działaniom koordynowanym przez inż. Danutę Dąbrowską w ówczesnej Centralnej Stacji Hodowli Zwierząt. Wspomagały ją w tych zabiegach mgr Ewa Krawczyk i mgr Maria Jaszczyńska. W propagowanie szynszyli beżowej czynnie włączył się prof. dr hab. Bogusław Barabasz poprzez artykuły w poczytnym wśród hodowców kwartalniku (Barabasz, 1998).

W 2000 r. ochrona szynszyli została sformalizowana. Stado podstawowe samic liczyło wówczas tylko 22 sztuki i było zlokalizowane jedynie w dwóch fermach – w Limanowej i Myślenicach (wykr. 1 i 2). Fakt, że zwierzęta te przetrwały, to największa zasługa p. Balutów i zarządzających fermą Raba, z jej ówczesnym kierownikiem mgr Markiem Nowakiem. Od 2001 r. liczba ferm, na których utrzymywano szynszyłe beżowe, zaczęła systematycznie wzrastać, w roku 2008 było ich już 15. Utrzymywano na nich 308 samic stada podstawowego. W tym też roku Grupa robocza ds. zwierząt futerkowych podjęła decyzję o zamknięciu programu dla nowych hodowców. Związane to było ze znacznym przekroczeniem liczby zwierząt (sa-

mic) subwencionowanych przez budżet państwa. Górny pułap dofinansowania wynosił wówczas 200 szt. samic stada podstawowego. W 2012 r. programem ochrony zasobów genetycznych szynszyli beżowej objętych było 11 ferm, liczących 290 samic stada podstawowego. Najwięcej z nich (6) znajduje się w rejonie, nad którym sprawuje pieczę mgr Alicja Woźny z Krajowego Centrum Hodowli Zwierząt.

Należy podkreślić bardzo szeroki wkład w promocję programu ochrony, poprzez udział w szeregu wystaw, tak krajowych jak i regionalnych, p. Balutów, Wacława Tylińskiego, fermy „Raba”, a w ostatnich latach etatowych zdobywców championatów – p. Czarneckich i p. Baranowskich.

Literatura

Barabasz B. (1997). Szynszyłe w swoim środowisku naturalnym. Biuletyn Informacyjny dla Hodowców Szynszyli, 1: 17–19.

Barabasz B. (1998). XIV Krajowa Wystawa Zwierząt Futerkowych. Biuletyn Informacyjny dla Hodowców Szynszyli, 3: 2–5.

Barabasz B. (2001). Szynszyłe. Hodowla i użytkowanie. PWRiL, Warszawa.

Jarosz S., Rzewski W. (1991). Chów szynszyli. PWRiL, Warszawa.

Wzorzec oceny fenotypu szynszyli (2012). Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt, Warszawa.

BEIGE CHINCHILLA – POLISH MUTANT VARIETY

Summary

Chinchilla is a generic name for the two living species of chinchilla: the long-tailed chinchilla (*Chinchilla lanigera*) and the short-tailed chinchilla (*Chinchilla chinchilla* or *Chinchilla brevicaudata*). Chinchilla is native to South America. Long-tailed chinchillas were first mentioned in 1591, when Joseph de Acosta described them as animals highly valued for the quality of their hair coat used for fur. Over the last 200 years, wasteful overhunting made the population of wild chinchillas almost extinct. In 1953, the species was even considered extinct in the wild, but free-living *Chinchilla lanigera* colonies were discovered in 1978. Today, these animals can be found living in the wild almost exclusively in the Las Chinchillas National Reserve, a nature reserve located near the city of Illapel in the Chilean province of Choapa. We owe the credit for cage chinchilla farming to M. Chapman, who put together a breeding herd of these animals and transported them to Inglewood, California, giving rise to modern chinchilla breeding. The domestication and cage farming saved the species from complete extinction. The initial colour variety of chinchilla was represented by three shades: light, medium, and dark. During the course of breeding, colour varieties began to emerge and became popular among breeders. In Poland, chinchilla breeding was started in 1956 in Grywałd by Władysław and Elwira Rzewski, who imported the animals. Towards the late 1950s, a new chinchilla mutation, known as beige chinchilla, appeared on the farm. As every new mutation, it aroused great interest among breeders. However, the interest quickly faded because there was no demand for the species during that time. Luckily, the beige variety was maintained by several breeders. Informal preservation of the beige chinchilla in Poland began in 1999, and since the year 2000 it has been officially protected. During that time only two chinchilla farms operated. By 2012, the beige chinchilla genetic resources conservation programme covered 11 farms with 290 foundation stock females.

Fot. w pracy: D. Kowalska